

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pana mgr. Andrzeja Szymczyka pt. *Izolacja osób w stanie nietrzeźwości na przykładzie województwa śląskiego. Ujęcie socjologiczno-prawne* (Katowice 2017, stron 329)

Szacuje się, że w Polsce, w grupie ludności powyżej piętnastego roku życia, co najmniej dwadzieścia dwie osoby na sto są uzależnione od alkoholu. Alkoholizm jest więc od lat jednym z najtrudniejszych problemów społecznych w naszym kraju. Już badania przeprowadzone przez Stanisława Batawię (*Spoleczne skutki nałogowego alkoholizmu w świetle badań środowiskowych 100 rodzin nałogowych alkoholików*, 1951) wykazały, że alkoholizm jest związany z przestępczością, zwłaszcza z kradzieżami, awanturami, bójkami i innymi dysfunkcyjnymi zjawiskami, zwłaszcza w sferze ekonomicznej. Dziesięć lat później Andrzej Święcicki (*Spożycie napojów alkoholowych w Polsce w świetle badań ankietowych*, „Archiwum Kryminologii” 1964, t. 2) przeprowadził na ogólnopolskiej próbie około 3000 osób badania nad spożyciem napojów alkoholowych. Uzyskane wyniki były podobne do wcześniejszych. Można by przykłady podobnych badań przytaczać za każde kolejne dziesięć lat aż do współczesności i rejestrować ich zbieżne wyniki.

W tym stanie rzeczy wybór tematu rozprawy doktorskiej przez Pana mgr. Andrzeja Szymczyka jest w pełni usprawiedliwiony. Rozprawa nie rozpoczyna się jednakże od przedstawienia problematyki spożycia alkoholu w Polsce w ciągu ostatnich trzydziestu lub siedemdziesięciu kilku lat, lecz od rozdziału zatytułowanego *Prawa człowieka jako gwarant wolności jednostki w społeczeństwie*, w którym temat jest przedstawiony w ujęciu zarówno ogólnoswiatowym, jak i rodzimym, czyli polskim. Takie wprowadzenie do tytułowej problematyki liczy prawie osiemdziesiąt stron. Czytelnik jest nieco zdziwiony, przyjęcie takiej jak w przedstawionej rozprawie konwencji, mogłoby bowiem poprzedzać prace na temat najrozmaitszych zagadnień, nawet bardzo odległych od problemu izolacji osób w stanie nietrzeźwości. No, ale stało się, notabene zapewne za zgodą promotorów i promotorki pomocniczej.

Druga część tytułu rozprawy *Ujęcie socjologiczno-prawne* sugeruje, że ma ona charakter empiryczny. Tak też jest w istocie. Jak pisze sam Autor: „Analiza dokumentów, aktów prawnych, statystyk oficjalnych, jak i zgromadzonych na potrzeby pracy, została skonfrontowana z badaniami w środowisku osób zajmujących się zawodowo izolacją osób w stanie nietrzeźwości na terenie województwa śląskiego. W tym celu autor posłużył się metodą sondażu diagnostycznego z zastosowaniem techniki badań ankietowych oraz wywiadu indywidualnego. [...] Badania zostały przeprowadzone [...] we wszystkich jednostkach Śląskiej Policji, w których funkcjonowały pomieszczenia dla osób zatrzymanych oraz wszystkich funkcjonujących izbach wytrzeźwień województwa śląskiego” (s.11-12).

Narracja autora rozprawy jest jasna i – w świetle założonego jej celu – dość oczywista. Po rozdziale pierwszym, poświęconym prawom człowieka, Autor przedstawia w rozdziale drugim socjologiczny kontekst podjętej problematyki. Następnie, w rozdziale trzecim, omawia izby wytrzeźwień jako placówki izolacyjno-opiekuńcze jednostek samorządu terytorialnego. To zagadnienie kieruje jego uwagę (rozdział czwarty) na sprawę doprowadzania osób w stanie nietrzeźwości do policyjnych pomieszczeń dla osób zatrzymanych. Kolejny, piąty rozdział prezentuje metodologiczną koncepcję badań, a następny, czyli szósty, problematykę izolacji osób nietrzeźwych oraz PDOZ województwa śląskiego w świetle danych jakościowych. Potem następuje Zakończenie i Bibliografia oraz wykaz wykorzystanych źródeł, Spis tabel i Spis wykresów, aneksy – w postaci pięciu zastosowanych przez Autora kwestionariuszy – i streszczenia w języku polskim i angielskim.

Lektura spisu treści rozprawy ujawnia pewną niestaranność Autora, a także traktowanie czytelnika (a także recenzenta) jako osób, które wiedzą, co oznaczają skróty, którymi Autor się posługuje. Przykładem niestaranności jest punkt ze Spisu treści „2.2.2 Konstytucja Kwietniowa 195 roku”. Skrót natomiast, którym nawet w tytułach rozdziałów posługuje się Autor, to PDOZ. Dopiero na stronie 134 skrót ten zostaje rozszyfrowany i czytelnik dowiaduje się, że oznacza „pomieszczenie dla osób zatrzymanych”. Drugi mało znany skrót, który wprawdzie nie występuje w Spisie treści, lecz w końcowej części rozprawy, to PARPA (s. 259, 260), czyli Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Inne niestaranności, których chyba nie powinno być w nadmiarze w rozprawie doktorskiej, stwierdziłem na stronach: 28, 30, 40, 42, 43, 47, 62, 75, 76, 82, 92, 98, 99, 103, 104, 107, 111, 119, 123, 139, 149, 159, 162, 166, 173, 182, 184, 185, 192, 276, 326.

Rozprawa zawiera też nieco sformułowań zagadkowych, przytoczę jedno z nich, szczególnie charakterystyczne: „[...] tam, gdzie swobody są ugruntowane, gdzie państwo funkcjonuje dla jednostki, zwolennicy praw człowieka wciąż poszukują nowych obszarów, w których można ich odnajdywać, bądź też przez ich pryzmat wyznaczać kierunki działania” (s. 62).

Autor w swojej rozprawie zamieszcza tabele liczbowe, lecz ich zawartości nie omawia, ogranicza się z reguły do jednozdaniowego komentarza. Przykładem może być tabela nr IV.3 na s. 144. Zawiera ona „dane statystyczne za rok 2016 dotyczące liczby osób umieszczonych w PDOZ w poszczególnych województwach w kraju w odniesieniu do liczby osób doprowadzonych celem wytrzeźwienia”. Autor nie zastanawia się, dlaczego w województwach podkarpackim i świętokrzyskim było czterokrotnie mniej osób doprowadzonych „celem wytrzeźwienia” niż w województwie śląskim, a w pozostałych województwach trzykrotnie lub dwukrotnie mniej.

Trudno uznać za zaletę rozprawy unikanie rozstrzygnięć kontrowersyjnych kwestii. Tak na przykład Autor pisze: „Wśród respondentów 56% stwierdziło, że umieszczenie nietrzeźwych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych pomaga w realizacji ustawowych zadań Policji, natomiast 44% respondentów stwierdziło, że taka możliwość utrudnia realizację ustawowych zadań Policji” (s. 212). Abstrahując od tego, że procenty powstały z podziału grupy osiemnastoosobowej (10 osób vs. 8 osób), a procentowanie odpowiedzi kilkunastu osób jest w rozprawie częstą praktyką, to stwierdzona sprzeczność w udzielonych odpowiedziach respondentów wymaga, zdawałoby się, jakiegoś komentarza Autora, a o takową Autor się nie pokusił.

Czas na nieco pochwał pod adresem rozprawy. Czemu jest ona poświęcona, Autor wyjaśnia już na początku, na s. 8. Co jest jej celem, przedstawia na stronie następnej. O podstawie empirycznej rozprawy pisze zaś na stronach 11-12. Z ustaleń, jakie poczynił Pan mgr Andrzej Szymczyk, dwa wydają mi się szczególnie zasadne: „Mimo podejmowanych interwencji do dnia dzisiejszego kwestia izolacji nietrzeźwych w PDOZ pozostała nierozwiązana. Przyczyn z pewnością jest kilka. Rozbieżne interesy Ministerstw Zdrowia oraz Spraw Wewnętrznych i Administracji, kwestia odpłatności za zatrudnianie lekarzy w PDOZ, brak środków finansowych w gminach na tworzenie oraz utrzymywanie izb wytrzeźwień. W takiej sytuacji wydaje się, że aktualny [sic!] *status quo* jest korzystne dla wielu stron tego

nierozwiązanego problemu, lecz z pewnością nie dla Policji, która z powodu braku zainteresowania ustawodawcy ponosi odpowiedzialność za życie i zdrowie oraz przyjmuje dodatkowe obciążenie obowiązkami nadzoru nad nietrzeźwymi” (s. 148). I drugi przykład: „Osoby, z którymi przeprowadzono wywiady, wskazywały szereg luk prawnych, które powodują niedoprecyzowanie współdziałania ze sobą różnych instytucji podczas izolacji osób w stanie nietrzeźwości. Jako przykłady podana została współpraca ze szpitalami podczas konsultacji psychiatrycznych, współpraca z ośrodkami pomocy społecznej w zakresie wymiany chronionych przepisami prawa danych osobowych” (s. 261).

Z satysfakcją i przekonaniem stwierdzam, że główne cele rozprawy Pan mgr Andrzej Szymczyk osiągnął, mimo wskazanych wyżej potknięć i mankamentów. Potrafił połączyć klarowne wywody wstępne z przedstawieniem zasadniczych zagadnień wchodzących w skład problematyki izolacji osób w stanie nietrzeźwości. Wykazał się ponadto dobrą znajomością rozległej literatury przedmiotu, a wnioski, które sformułował, wydają się w pełni uzasadnione i trafne.

W konkluzji wyrażam przeświadczenie, że rozprawa doktorska Pana mgr. Andrzeja Szymczyka spełnia ustawowe i zwyczajowe wymagania stawiane pracom doktorskim, i wnoszę o dopuszczenie jej autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. UW dr hab. Andrzej Kojder

Katedra Socjologii Prawa

Wydział Prawa i Administracji